

استاندارد ملی ایران

۱۳۵۸۳

تجددنظر اول

۱۳۹۴

جمهوری اسلامی ایران
Islamic Republic of Iran

سازمان ملی استاندارد ایران

Iranian National Standardization Organization

INSO

13583

1st.Revision

2016

قیر و مواد قیری - تعیین چگالی قیر

امولسیونی - روش آزمون

**Bitumen and Bituminous Materials-
Determining Density of
Emulsified Bitumen-
Test Method**

ICS:93.080.20

سازمان ملی استاندارد ایران

تهران، ضلع جنوب غربی میدان ونک، خیابان ولیعصر، پلاک ۲۵۹۲

صندوق پستی: ۱۴۱۵۵-۶۱۳۹ تهران- ایران

تلفن: ۸۸۸۷۹۴۶۱-۵

دورنگار: ۰۰۸۸۸۷۰۸ و ۰۳۸۸۸۷۱۰

کرج ، شهر صنعتی، میدان استاندارد

صندوق پستی: ۳۱۵۸۵-۱۶۳ کرج - ایران

تلفن: ۰۲۶) ۳۲۸۰۶۰۳۱-۸

دورنگار: (۰۲۶) ۳۲۸۰۸۱۱۴

رایانامه: standard@isiri.org.ir

وبگاه: <http://www.isiri.org>

Iranian National Standardization Organization (INSO)

No.1294 Valiasr Ave., South western corner of Vanak Sq., Tehran, Iran

P. O. Box: 14155-6139, Tehran, Iran

Tel: + 98 (21) 88879461-5

Fax: + 98 (21) 88887080, 88887103

Standard Square, Karaj, Iran

P.O. Box: 31585-163, Karaj, Iran

Tel: + 98 (26) 32806031-8

Fax: + 98 (26) 32808114

Email: standard@isiri.org.ir

Website: <http://www.isiri.org>

به نام خدا آشنایی با سازمان ملی استاندارد ایران

سازمان ملی استاندارد ایران به موجب بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱ تنها مرجع رسمی کشور است که وظیفه تعیین، تدوین و نشر استانداردهای ملی (رسمی) ایران را به عهده دارد.

تدوین استاندارد در حوزه‌های مختلف در کمیسیون‌های فنی مرکب از کارشناسان سازمان، صاحب‌نظران مراکز و مؤسسات علمی، پژوهشی، تولیدی و اقتصادی آگاه و مرتبط انجام می‌شود و کوششی همگام با مصالح ملی و با توجه به شرایط تولیدی، فناوری و تجاری است که از مشارکت آگاهانه و منصفانه صاحبان حق و نفع، شامل تولیدکنندگان، مصرفکنندگان، صادرکنندگان و واردکنندگان، مراکز علمی و تخصصی، نهادها، سازمان‌های دولتی و غیردولتی حاصل می‌شود. پیش‌نویس استانداردهای ملی ایران برای نظرخواهی به مراجع ذی‌نفع و اعضای کمیسیون‌های فنی مربوط ارسال می‌شود و پس از دریافت نظرها و پیشنهادها در کمیته ملی مرتبط با آن رشته طرح و در صورت تصویب به عنوان استاندارد ملی (رسمی) ایران چاپ و منتشر می‌شود.

پیش‌نویس استانداردهایی که مؤسسات و سازمان‌های علاقه‌مند و ذی‌صلاح نیز با رعایت ضوابط تعیین شده تهیه می‌کنند در کمیته ملی طرح، بررسی و در صورت تصویب، به عنوان استاندارد ملی ایران چاپ و منتشر می‌شود. بدین ترتیب، استانداردهایی ملی تلقی می‌شود که بر اساس مقررات استاندارد ملی ایران شماره ۵ تدوین و در کمیته ملی استاندارد مربوط که سازمان ملی استاندارد ایران تشکیل می‌شود به تصویب رسیده باشد.

سازمان ملی استاندارد ایران از اعضای اصلی سازمان بین‌المللی استاندارد (ISO)^۱، کمیسیون بین‌المللی الکترونیک (IEC)^۲ و سازمان بین‌المللی اندازه‌شناسی قانونی (OIML)^۳ است و به عنوان تنها رابط^۴ کمیسیون کدکس غذایی (CAC)^۵ در کشور فعالیت می‌کند. در تدوین استانداردهای ملی ایران ضمن توجه به شرایط کلی و نیازمندی‌های خاص کشور، از آخرین پیشرفت‌های علمی، فنی و صنعتی جهان و استانداردهای بین‌المللی بهره‌گیری می‌شود.

سازمان ملی استاندارد ایران می‌تواند با رعایت موازین پیش‌بینی شده در قانون، برای حمایت از مصرفکنندگان، حفظ سلامت و ایمنی فردی و عمومی، حصول اطمینان از کیفیت محصولات و ملاحظات زیست محیطی و اقتصادی، اجرای بعضی از استانداردهای ملی ایران را برای محصولات تولیدی داخل کشور و/یا اقلام وارداتی، با تصویب شورای عالی استاندارد، اجباری کند. سازمان ملی استانداردهای ملی ایران را به منظور حفظ بازارهای بین‌المللی برای محصولات کشور، اجرای استاندارد کالاهای صادراتی و درجه‌بندی آن را اجباری کند. همچنین برای اطمینان بخشیدن به استفاده کنندگان از خدمات سازمان‌ها و مؤسسات فعل در زمینه مشاوره، آموزش، بازرگانی، ممیزی و صدور گواهی سیستم‌های مدیریت کیفیت و مدیریت زیست محیطی، آزمایشگاه‌ها و مراکز واسنجی (کالیبراسیون) وسایل سنجش، سازمان ملی استاندارد این گونه سازمان‌ها و مؤسسات را بر اساس ضوابط نظام تأیید صلاحیت ایران ارزیابی می‌کند و در صورت احراز شرایط لازم، گواهینامه تأیید صلاحیت به آن‌ها اعطا و بر عملکرد آن‌ها ناظارت می‌کند. ترویج دستگاه بین‌المللی یک‌ها، واسنجی وسایل سنجش، تعیین عیار فلزات گرانبهای و انجام تحقیقات کاربردی برای ارتقای سطح استانداردهای ملی ایران از دیگر وظایف این سازمان است.

1 - International Organization for Standardization

2 - International Electrotechnical Commission

3 - International Organization of Legal Metrology (Organisation Internationale de Metrologie Legale)

4 - Contact point

5 - Codex Alimentarius Commission

کمیسیون فنی تدوین استاندارد
«قیر و مواد قیری- تعیین چگالی قیر امولسیونی- روش آزمون»
(تجدیدنظر اول)

رئیس:

اسماعیلی طاهری، محسن
(کارشناس ارشد مهندسی عمران)

دبیر:

زمانی فر، الهام
(دکترای شیمی معدنی)

اعضاء: (اسامی به ترتیب حروف الفبا)

افشاری، غفار
(کارشناس ارشد شیمی آلی)

بزرگزاد، مهری
(کارشناس شیمی)

پرویزی، سعید
(کارشناس ارشد راه و ترابری)

پورشیرازی، محمدعلی
(کارشناس ارشد راه و ساختمان)

پورعبدالله، هادی
(کارشناس شیمی کاربردی)

تندرو، احمد رضا
(کارشناس مهندسی مکانیک)

حسینی زارچ، سید جواد
(کارشناس فیزیک- الکترو مکانیک)

سمت و / یا محل استغال

دانشگاه یزد

اعضاء: (اسامی به ترتیب حروف الفبا)

خانی سانیج، حامد

(دکترای راه و ترابری)

انجمان شرکت‌های راهسازی ایران

خدابرنگ

(کارشناس مهندسی عمران)

شرکت نفت پاسارگاد

راهی، محمد

(کارشناس ارشد پلیمر)

شرکت قیر آكام

رمضانی، حمیدرضا

(کاردانی طراحی صنعتی)

شرکت نفت پاسارگاد

سیفزاده، حمیدرضا

(کارشناس ارشد مهندسی صنایع)

مهندسان مشاور ایران استن

شیرازیان، شهرام

(دکترای زمین‌شناسی ساختمانی)

شرکت آزمایشگاه فنی و مکانیک خاک

صادقی، زهرا

(کارشناس ارشد شیمی)

شرکت بهینه‌سازی مصرف سوخت

صادقی، فاطمه

(کارشناس ارشد مهندسی شیمی)

پژوهشگاه صنعت نفت

صادقپور، سعید

(دکترای مهندسی شیمی)

انجمان شرکت‌های ساختمانی

عارف آذر، کاظم

(کارشناس ارشد مهندسی عمران)

شرکت قیر آكام

علیزاده، مسعود

(کارشناس مهندسی نفت)

سمت و / یا محل اشتغال

اعضاء: (اسامی به ترتیب حروف الفبا)

فلاح، امین

(کارشناس مهندسی شیمی)

شرکت قیر آكام

شرکت فومن شیمی گستر

فروتن، سارا

(کارشناس ارشد مهندسی شیمی)

شرکت آذر بام

کریمیان خسروشاهی، فریبا

(کارشناس ارشد مهندسی شیمی)

سازمان ملی استاندارد ایران

مجتبیوی، سید علیرضا

(کارشناس مهندسی مواد)

شرکت نفت پاسارگاد

محمدنیا، امیر رضا

(کارشناس مهندسی مکانیک)

شرکت نفت جی

ملکوتی خواه، علی

(کارشناس شیمی)

مرکز تحقیقات راه و مسکن و شهرسازی

منصوریان، احمد

(دکترای مهندسی عمران)

شرکت نفت پاسارگاد

منیعی، سحر

(کارشناس ارشد شیمی)

شرکت آزمایشگاه فنی و مکانیک خاک

مهرداد، سمیه

(کارشناس مترجمی زبان انگلیسی)

مرکز مطالعات ژئوتکنیک و مقاومت مصالح شهرداری

نوروز زاده، حسن

(کارشناس شیمی)

ویراستار

شرکت آزمایشگاه فنی و مکانیک خاک

اسماعیلی طاهری، محسن

(کارشناس ارشد مهندسی عمران)

فهرست مندرجات

صفحه

عنوان

ح	پیش‌گفتار
۱	هدف و دامنه کاربرد
۱	مراجع الزامی
۱	نمونه‌برداری
۲	آماده‌سازی آزمونه برای انجام آزمون
۲	وسایل
۲	پیمانه چگالی
۲	ترازو
۳	حمام آب
۳	دماسنچ
۳	روش اجرای آزمون
۳	محاسبه
۴	گزارش
۴	دقت و اربی
۵	پیوست الف (اطلاعاتی) روش استاندارد کردن پیمانه چگالی

پیش‌گفتار

استاندارد «قیر و مواد قیری - تعیین چگالی قیر امولسیونی - روش آزمون» نخستین بار در سال ۱۳۸۹ تدوین و منتشر شد، بر اساس پیشنهادهای دریافتی و بررسی و تایید کمیسیون‌های مربوط برای اولین بار مورد تجدیدنظر قرار گرفت و در ششصد و پنجاه و سومین اجلاسیه کمیته ملی استاندارد ساختمان و مصالح ساختمانی مورخ ۱۳۹۴/۱۲/۲۴ تصویب شد. اینک این استاندارد به استناد بند یک ماده ۳ قانون اصلاح قوانین و مقررات مؤسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، مصوب بهمن ماه ۱۳۷۱، به عنوان استاندارد ملی ایران منتشر می‌شود.

استانداردهای ملی ایران بر اساس استاندارد ملی ایران شماره ۵ (استانداردهای ملی ایران- ساختار و شیوه نگارش) تدوین می‌شوند. برای حفظ همگامی و هماهنگی با تحولات و پیشرفت‌های ملی و جهانی در زمینه صنایع، علوم و خدمات، استانداردهای ملی ایران در صورت لزوم تجدیدنظر خواهند شد و هر پیشنهادی که برای اصلاح و تکمیل این استاندارد ارایه شود، هنگام تجدیدنظر در کمیسیون فنی مربوط مورد توجه قرار خواهد گرفت. بنابراین، باید همواره از آخرین تجدیدنظر استانداردهای ملی ایران استفاده کرد.

این استاندارد جایگزین استاندارد ملی ایران شماره ۱۳۵۸۳ سال ۱۳۸۹ شده است.

منبع و مأخذی که برای تهیه و تدوین این استاندارد مورد استفاده قرار گرفته به شرح زیر است:

ASTM D6937:2008, Standard Test Method for Determining Density of Emulsified Asphalt.

قیر و مواد قیری - تعیین چگالی قیر امولسیونی - روش آزمون

هشدار - این استاندارد تمام موارد ایمنی مربوط به کاربرد آن را بیان نمی‌کند. بنابراین وظیفه کاربر این استاندارد است که موارد ایمنی و اصول بهداشتی را رعایت کرده و قبل از استفاده محدودیت‌های اجرایی آن را مشخص کند.

۱ هدف و دامنه کاربرد

۱-۱ هدف از تدوین این استاندارد، تعیین چگالی قیر امولسیونی برای استفاده در راهسازی است. این چگالی با تعیین جرم حجم مشخصی از قیر امولسیونی محاسبه می‌شود.

۱-۲ این استاندارد، آزمون آزمایشگاهی کنترل شده‌ای را برای تعیین حجم کمی قیر امولسیونی مورد استفاده در برنامه‌ها، برگه فروش و میزان درخواست فراهم می‌کند.

۲ مراجع الزامی

مدارک الزامی زیر حاوی مقرراتی است که در متن این استاندارد ملی ایران به آن‌ها ارجاع داده شده است. بدین ترتیب آن مقررات جزیی از این استاندارد ملی ایران محسوب می‌شود.

در صورتی که به مدرکی با ذکر تاریخ انتشار ارجاع داده شده باشد، اصلاحیه‌ها و تجدیدنظرهای بعدی آن مورد نظر این استاندارد ملی ایران نیست. در مورد مدرکی که بدون ذکر تاریخ انتشار به آن‌ها ارجاع داده شده است، همواره آخرین تجدیدنظر و اصلاحیه‌های بعدی آن‌ها مورد نظر است.

استفاده از مراجع زیر برای این استاندارد الزامی است:

2-1 ASTM D140, Practice for Sampling Bituminous Materials.

2-2 ASTM E1, Specification for ASTM Liquide-in-Glass Thermometers.

۳ نمونه‌برداری

۳-۱ نمونه‌برداری از قیر امولسیونی باید طبق استاندارد بند ۱-۲ انجام شود.

۳-۲ مقدار نمونه برای انجام آزمون‌های متداول قیرهای امولسیونی چهار لیتر می‌باشد.

۳-۳ ظرف نمونه‌برداری باید نو، پلاستیکی و دهانه گشاد با درپوش محکم پیچی یا فشاری باشد. اندازه ظرف باید متناسب با مقدار نمونه مورد نیاز باشد. از به کارگیری ظروف مستعمل، شسته شده یا پاک شده با پارچه آغشته به روغن خودداری شود.

۳-۴ از آلوده شدن یا یخ زدن نمونه‌های قیرهای امولسیونی، با استفاده از بسته‌بندی صحیح محافظت شود. نمونه‌ها تا هنگام انجام آزمون باید در دمای بیش از چهار درجه سلسیوس نگه‌داری شوند.

۳-۵ هنگام نمونهبرداری قیرهای امولسیونی از حبس هوا در نمونه که سبب ایجاد خطا در نتایج آزمون می‌شود خودداری گردد.

۳-۶ ظرف نمونه هنگام نمونهبرداری باید کاملاً پر شود تا پوسته شدن^۱ ناشی از تماس امولسیون با هوا به حداقل برسد.

۷-۳ نمونه‌ها باید از ظرفی به ظرف دیگر منتقل شوند.

۸-۳ پس از پر کردن و بستن محکم درب ظرف نمونه، مشخصات آن روی ظرف درج شود.

۹-۳ نمونهبرداری از مواد قیری باید به محض رسیدن مواد قیری به محل کارخانه، محل انبار، محل انجام کار یا در زمان تخلیه انجام شود.

۱۰-۳ حداکثر ۱۴ روز پس از نمونهبرداری باید آزمون‌های لازم بر روی نمونه قیر امولسیونی انجام شود.

۴ آماده‌سازی آزمونه برای انجام آزمون

۱-۴ تمام نمونه قیر امولسیونی باید قبل از آزمون به درستی هم زده شده تا همگن شوند.

۲-۴ تمام نمونه قیر امولسیونی با الزامات آزمون گرانزوی در دمای ۵۰ درجه سلسیوس باید در ظرف اصلی نمونه تا دمای (50 ± 3) درجه سلسیوس درون حمام آب یا گرمخانه گرم شوند. ظرف نمونه دارای منافذی برای آزاد شدن فشار باشد. پس از آن که دمای نمونه به (3 ± 5) درجه سلسیوس رسید، آن را هم بزنید تا همگن شود.

۳-۴ قیرهای امولسیونی با الزامات آزمون گرانزوی در دمای ۲۵ درجه سلسیوس باید در ظرف اصلی نمونه در دمای (3 ± 25) درجه سلسیوس همزده یا مخلوط شده تا همگن گردند.

۴-۲ یادآوری - در صورت لزوم، قیرهای امولسیونی با الزامات آزمون گرانزوی در دمای ۲۵ درجه سلسیوس می‌توانند طبق بند ۴ گرم شده و همزده شوند. در صورت استفاده از روش بند ۴-۲، توصیه می‌شود آزمون، قبل از آزمون تا دمای (3 ± 25) درجه سلسیوس سرد شود.

۵ وسایل

۱-۵ پیمانه چگالی

پیمانه‌ای از جنس فولاد ضدزنگ با حجم استاندارد (۸۳/۲ میلی‌لیتر).

۲-۵ ترازو

ترازو با قابلیت خوانش تا دو رقم اعشار.

۳-۵ حمام آب

حمام آب با قابلیت ثابت نگهداشتن دما در (25 ± 0.5) درجه سلسیوس.

۴-۵ دماسنجد

دماسنجد ASTM 17C یا 17F طبق الزامات استاندارد بند ۲-۲ یا هر وسیله سنجش دمای مشابه.

۶ روش اجرای آزمون

۱-۶ نمونه قیر امولسیونی را هم بزنید و آنرا در حمام آب با دمای ثابت (25 ± 0.5) درجه سلسیوس به مدت تقریبی یک ساعت قرار دهید.

۲-۶ پیمانه چگالی و درپوش آن را روی ترازو قرار دهید و ترازو را صفر کنید.

۳-۶ نمونه قیر امولسیونی را از حمام آب خارج کرده و هم بزنید، مراقب باشید که در نمونه، حباب هوا ایجاد نشود. در صورت نیاز، نمونه را از الک ۸۵۰ میکرومتری عبور دهید تا هر لایه یا پوسته سطحی احتمالی موجود درسطح قیر امولسیونی از آن جدا شود.

۴-۶ دمای پیمانه را به حدود ۲۵ درجه سلسیوس برسانید و قیر امولسیونی را درون آن ریخته تا کاملاً پر شود (یا تا ارتفاع دو میلی‌متری از لبه ظرف پر کنید).

۵-۶ درپوش را روی پیمانه قرار داده و با پارچه خشک و تمیز یا کاغذ، قیر امولسیونی اضافی را که از روزنه درپوش خارج می‌شود، پاک کنید.

۶-۶ هنگامی که درپوش بر روی پیمانه محکم شد، پیمانه را با دقیق تری کرده و وزن آن را تا دو رقم پس از اعشار بر حسب گرم یادداشت کنید.

۷ محاسبه

چگالی قیر امولسیونی را به شرح زیر محاسبه کنید:

$$W = (G)(11.98) \quad (1)$$

که در آن:

W چگالی قیر امولسیونی بر حسب گرم بر لیتر؛

G جرم قیر امولسیونی در پیمانه بر حسب گرم.

۸ گزارش

چگالی قیر امولسیونی را بر حسب گرم بر لیتر تا نزدیک‌ترین عدد صحیح در دمای ۲۵ درجه سلسیوس گزارش کنید.

۹ دقیق و اریبی

۱-۹ توصیه می‌شود معیار زیر برای داوری پذیرش نتایج (با احتمال ۹۵ درصد) استفاده شود:
۱-۹ درصورتی که نتایج دوتایی به دست آمده از یک کاربر بیش از مقادیر زیر با یکدیگر اختلاف داشته باشند، نتایج مورد تردید می‌باشد.

جدول ۱- تکرارپذیری

تکرارپذیری (گرم بر لیتر در ۲۵ درجه سلسیوس)
۰/۰۱۹

۲-۱-۹ درصورتی که نتایج گزارش شده توسط هر یک از دو آزمایشگاه بیش از مقادیر زیر با یکدیگر اختلاف داشته باشند، نتایج مورد تردید می‌باشد.

جدول ۲- تجدیدپذیری

تجددپذیری (گرم بر لیتر در ۲۵ درجه سلسیوس)
۰/۰۳۴

۲-۹ اریبی این روش آزمون را نمی‌توان تعیین کرد. زیرا مقدار مرجع قابل قبولی برای مواد در دسترس نیست.

پیوست الف

(اطلاعاتی)

روش استاندارد کردن پیمانه چگالی

الف-۱ برای آزمون مواد مختلف (قیرهای امولسیونی، رنگ‌ها، لاک‌ها و سایر مایعات) سال‌ها از پیمانه چگالی استفاده شده است. این پیوست مبنای برای صحه‌گذاری (تصدیق)^۱ ظرفیت پیمانه چگالی یا ضربیت پیمانه فراهم می‌کند تا تعیین چگالی با دقت بیشتری انجام شود.

الف-۲ روش انجام کار

پیمانه خالی را به همراه درپوش آن وزن کرده و مقدار آن را یادداشت کنید (می‌توانید ترازو را صفر کنید). پیمانه و آب مقطر را به دمای 25 ± 0.5 درجه سلسیوس برسانید. پیمانه را تا حدود دو میلی‌متری لبه با آب مقطر پر کنید، دقت کنید که حباب هوا تشکیل نشود. درپوش را با دقت بر روی پیمانه قرار دهید و آن را با حرکت چرخشی بیندید. آب اضافی را که از روزنه درپوش و اطراف لبه پیمانه خارج شده، پاک کنید. پیمانه پر شده، درپوش و آب را پس از پاک کردن آب اضافی، دوباره وزن کنید و وزن آب را به دست آورید (می‌توانید وزن را مستقیماً از ترازویی که قبلاً صفر شده، بخوانید).

$$\text{وزن پیمانه خالی} - \text{وزن نهایی} = \text{وزن خالص آب} \quad (\text{الف-۱})$$

توصیه می‌شود این روش سه مرتبه برای هر پیمانه چگالی تکرار شود. به منظور افزایش دقت اندازه‌گیری از میانگین اندازه‌گیری‌ها استفاده کنید.

الف-۳ محاسبه

ضربیت پیمانه چگالی از تقسیم عدد ۸۳,۲۰۵ به مقدار وزن خالص آب به دست آمده، محاسبه می‌شود:

الف-۳-۱ مثال ۱

اگر مقدار واقعی پیمانه چگالی (وزن خالص آب) ۸۳,۰۰۰ گرم باشد:

$$83,205 \div 83,000 = 1,0025$$

ضریب پیمانه چگالی ۱/۰۰۲۵ است. تمام خوانش‌های پیمانه چگالی باید در مقدار ۱/۰۰۲۵ ضرب شود.

الف-۲-۳ مثال ۲

اگر مقدار واقعی پیمانه چگالی (وزن خالص آب) ۸۳/۴۰۰ گرم باشد:

$$83,205 \div 83,400 = 0,9977$$

ضریب پیمانه چگالی ۰,۹۹۷۷ است. تمام خوانش‌های پیمانه چگالی باید در مقدار ۰,۹۹۷۷ ضرب شود.

الف-۴ رابطه تبدیل وزن مخصوص در دمای ۲۵ درجه سلسیوس

(ضریب پیمانه چگالی) \times (وزن محتویات پیمانه چگالی بر حسب گرم) = وزن مخصوص